

NODO AS THE FESTIVAL OF CONTEMPORARY OPERA WORKS

NODO ANEB FESTIVAL SOUDOBÉ OPERNÍ TVORBY

MgA., Lic. Markéta Schaffartzik, DiS.

Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, katedra Hudební výchovy, Ostrava, Czech Republic

ABSTRACT

A festival called *NODO* (which means *New Opera Days of Ostrava*) is the only music festival of its kind in the Czech Republic. It is run by the *New Music Center of Ostrava (Ostravské centrum nové hudby - OCNH)* which is an institution taking its patronage over multiple festivals or ensembles producing contemporary music, such as *Ostrava Days (Ostravské dny - OD)*, *Ostravská banda (OB)*, *Ostrava New Orchestra (ONO)* and *Canticum Ostrava (CO)*. *NODO* was founded in 2012 and in this year 2020 its fifth biennial took place. The founder of the festival and of the whole *New Music Center of Ostrava* is Petr Kotík (the artistic director) and Renáta Spisarová (the chief executive officer).

Key words: *NODO (New Opera Days of Ostrava)*, *Ostravské centrum nové hudby (OCNH)*, *Ostravské dny (OD)*, *Ostravská banda (OB)*, *Ostrava New Orchestra (ONO)* a *Canticum Ostrava (CO)*.

ABSTRAKT

Festival zvaný *NODO*, čili *Dny nové opery v Ostravě (New Opera Days of Ostrava)*, je jediným hudebním festivalem svého druhu na území České republiky. Je organizován *Ostravským centrem nové hudby (OCNH)*, což je institut zaštiťující i jiné festivaly a soubory týkající se soudobé hudby, jako jsou například *Ostravské dny (OD)*, *Ostravská banda (OB)*, *Ostrava New Orchestra (ONO)* a *Canticum Ostrava (CO)*. *NODO* započalo svou činnost v roce 2012 a v letošním roce 2020 se uskutečnilo jeho páté bienále. Zakladatelem festivalu a celého *Ostravského centra nové hudby* je Petr Kotík (ředitel) a Renáta Spisarová (výkonná ředitelka).

Klíčová slova: *NODO (New Opera Days of Ostrava)*, *Ostravské centrum nové hudby (OCNH)*, *Ostravské dny (OD)*, *Ostravská banda (OB)*, *Ostrava New Orchestra (ONO)* a *Canticum Ostrava (CO)*.

NODO – New Opera Days of Ostrava, čili *Dny nové opery*, je jediný festival svého druhu v České republice a je zaštiťován institutem *Ostravské centrum nové hudby (OCNH)*. Vznikl v roce 2012 na popud již zaběhnutého festivalu *OD (Ostravské dny)*, fungujícího již od roku 2001, který se koná každý liché rok. *NODO* v roce 2020 uskutečnilo své 5. bienále. Prezentuje operní díla v českých i světových premiérách, jak scénicky, tak i koncertně. Opery se odehrávají v kamenných divadlech ve spolupráci s Národním divadlem

Moravskoslezským¹, ale i v industriálních prostorách, jako je například Dolní oblast Vítkovic². Hlavním záměrem NODO je uvádění nových operních děl, díky čemuž se zároveň stává inspirací pro jejich samotný vznik, jelikož festival zadává objednávky (mladým) perspektivním skladatelům. Pro festival napsali opery například Martin Smolka³, Petr Kotík⁴, Petr Cígler⁵, František Chaloupka⁶, Marek Keprt⁷ nebo Idin Samimi Mofakham⁸. Česká kulturní veřejnost se díky NODO mohla poprvé seznámit s operami Johna Cage⁹, Salvatore Sciarrina¹⁰, Bernharda Langa¹¹, Richarda Ayrese¹², Rudolfa Komorouse¹³ nebo Iannise Xenakise¹⁴. NODO je mezinárodním festivalem, ve kterém účinkují a navzájem se inspirují špičkoví umělci z celého světa, včetně netradičních inscenačních týmů.¹⁵

Jak již bylo výše zmíněno, festival NODO spadá pod *Ostravské centrum nové hudby*, (OCNH), které vzniklo v roce 1999 díky iniciativě Petra Kotíka jako vyústění série koncertů s Janáčkovou filharmonií Ostrava. V Praze a Ostravě zazněly skladby pro velký orchestr od Johna Cage, Vlastislava Matouška, Pauline Oliveros a skladby pro tři orchestry Alvina Luciera, Karlheinz Stockhausena, Earle Browna a Giovanni Gabrieliho. OCNH vzniklo původně jako instituce pořádající bienále *Institutu a Festivalu Ostravské dny* (OD)¹⁶, konající se každý lichý rok od roku 2001. Činnost OCNH se postupně rozšířila také založením smíšeného sboru *Canticum Ostrava* (CO), které funguje pod vedením sbormistra Jurije Galatenka¹⁷ od roku 2003, dále pak vznikem mezinárodního komorního orchestru *Ostravská banda* (OB, 2005)¹⁸, festivalu nové opery NODO od roku 2012 (bienále v sudých letech), a v roce 2017 vznikl rovněž rezidenční symfonický orchestr Ostravských dnů Ostrava New

---

¹ **Národní divadlo moravskoslezské** – NDM (zal. 1919) spravuje dvě budovy: divadlo *Antonína Dvořáka*, zal. 1902, (operní, baletní a činoherní scéna), divadlo *Jiřího Myrona*, zal. 1894 (muzikálová, operetní, baletní a činoherní scéna).

² **Dolní oblast Vítkovice**: industriální komplex založený roku 1828, kde se těžilo uhlí až do roku 1998. Dnes se jedná o unikátní areál s nadregionálním dosahem, který nabízí společenská, kulturní a vzdělávací centra.

³ **Martin Smolka** (1959, Praha, ČR), opera *Sezname, otevři se!* - NODO 2014.

⁴ **Petr Kotík** (1942, Praha, ČR), opery *Mistrovská díla* - NODO 2014, *William William* - NODO 2016.

⁵ **Petr Cígler** (1978, Brno, ČR), opera *Táhlý zvlněný pohyb podélného přemětu* – NODO 2016 .

⁶ **František Chaloupka** (1981, Frýdek Místek, ČR), opera *Eva a Lilith* - NODO 2012.

⁷ **Marek Keprt** (1974, Opava, ČR), opera *Hibiki, Hibiki, vzhmoť!* – NODO 2020.

⁸ **Idin Samimi Mofakham** (1982, Írán), opera *At the Waters of Lethe* – NODO 2016.

⁹ **John Cage** (1912-1992, New York, USA), opery *Europera 5*- NODO 2012, *Song Books* – NODO 2018.

¹⁰ **Salvatore Sciarrino** (1947, Palermo, Itálie), opery *Infinito nero*, *La porta della legge* - NODO 2012, *Luci mie traditrici* – NODO 2018

¹¹ **Bernhard Lang** (1957, Linec, Rakousko), opera *Rej* – NODO 2014.

¹² **Richard Ayres** (1965, Amstrdam, Nizozemí), opery *No. 42 (in the Alps)* – NODO 2016, *No. 50 (The Garden)* - NODO 2020.

¹³ **Rudolf Komorous** (1931, Vancouver, Kanada), opera *No no miya* – NODO 2014.

¹⁴ **Iannis Xenakis** (1922-2001, Paříž, Francie), opera *Oresteia* – NODO 2016

¹⁵ Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/nodo/>>

¹⁶ Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/ostravske-dny/>>

¹⁷ **Jurij Galatenko** (1964, Ostrava, ČR), dirigent a sbormistr NDM, umělecký vedoucí profesionálního vokálního tělesa *Canticum Ostrava*.

¹⁸ Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/ostravska-banda/orchestr/>>

Orchestra (ONO)¹⁹. Kromě výše zmíněných festivalů pořádá OCNH též mimořádné koncerty a turné a vydává odborné publikace či rozhlasové nahrávky včetně CD.

V popředí organizačního týmu zajišťujícího existenci OCNH (a tedy i NODO) stojí umělecký ředitel a zakladatel celého institutu Petr Kotík²⁰, dále pak výkonná ředitelka Renáta Spisarová²¹, manažerka Kristýna Konczynová, koordinátorka Barbora Skálová a celá správní rada OCNH.²²

NODO 2012

„Hledání tvůrčího prostoru pro realizaci soudobých operních projektů a experimentů je jedním z mých dlouhodobých témat a úkolů, které jsem si uložil již od počátku své profesionální divadelní činnosti.“²³

Jiří Nekvasil

Takto se vyjádřil Jiří Nekvasil, ředitel Národního divadla moravskoslezského a rovněž režisér inscenací v rámci festivalu NODO. Již v roce 1988 spolupracoval se scénografem Danielem Dvořákem, kdy společně působili ve Státní opeře Praha a na přelomu tisíciletí vznikl v roce 2001 tzv. *off program* - „*Bušení do železné opony!*“, který dával pravidelnou možnost jednorázově představit na velké scéně světové premiéry nových operních děl či jejich fragmenty. Po odchodu Jiřího Nekvasila do Ostravy v roce 2006 projekt zanikl.

NODO 2012 bylo sice co do programu skromné, ale zato odvážné. Uskutečnily se čtyři opery, z toho dvě od Salvatora Sciarrina – *Infinito nero* a *La porta della legge*, kdy druhá opera byla provedena ve spolupráci s Wuppertaler Bühnen, který si operu objednal v roce 2009. Dále pak byla provedena nové dílo (na objednávku festivalu) od Františka Chaloupky *Eva a Lilith* a poslední opera *Europera 5* Johna Cage. Bylo zde možné zhlédnout umělce ze Spojených států, Německa, Maďarska, Slovenska, Polska a samozřejmě z Česka, především z okolí Ostravy.²⁴

NODO 2014

„Druhé bienále festivalu NODO, společného projektu Národního divadla moravskoslezského a Ostravského centra nové hudby, pokračuje v konceptu úspěšného prvního ročníku, který dále rozšiřuje a rozvíjí. Nápad, který vznikl z bytostné potřeby hledání možného realizačního prostoru pro novou operu bezprostředně po skončení Ostravských dnů v srpnu 2011 a který se nám podařilo uvést společnými silami v život již 1. ročníkem v červnu 2012, vychází z tvůrčího využití uměleckého, produkčního, realizačního potenciálu, možností

---

¹⁹ Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/ostrava-new-orchestra/>>

²⁰ **Petr Kotík**, český hudební skladatel, dirigent a flétnista žijící v New Yorku.

²¹ **Renáta Spisarová**, redaktorka Českého rozhlasu Vltava, součástí *Tvůrčí skupiny Hudba Českého rozhlasu* a dramaturg pro Moravskoslezský kraj.

²² Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/>>

²³ **NEKVASIL, Jiří**. „Hledání tvůrčího prostoru“, *NODO 2012*, r. 2012, s. 5.

²⁴ **Kolektiv autorů**. *NODO 2012*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2012.

a zkušeností těchto dvou etablovaných kulturních institucí působících v Ostravě.“²⁵

Jiří Nekvasil

NODO 2014 přineslo pět nových oper a čtyři večery, kterým předcházelo několik doprovodných programů. Jednalo se o zcela nové kompozice Martina Smolky (*Sezname, otevři se!*), Petra Kotíka (*Mistrovská díla*), Bernharda Langa (*Re:igen*), Mojiaoy Wang (*Encounter*), a dále pak v české premiéře zaznělo scénické dílo českého skladatele, žijícího již čtyři desetiletí v Kanadě, Rudolfa Komorouse (*No no miya*, 1988).

Objednávky na nové opery vyvstaly mimo jiné i díky zakázkám Národního divadla moravskoslezského v rámci programu „Rok české hudby“, které prostřednictvím ministerstva kultury poskytlo zázemí pro zhotovení a realizaci děl, konkrétně opery Martina Smolky. Petra Kotík požádal o jeho první operu sám pan ředitel Národního divadla moravskoslezského, Jiří Nekvasil.²⁶

NODO 2016

*„Opera, často nazývaná „nejvyšším uměním“, spojuje hudbu, příběh, kostýmy, scénografii a herecké výkony ve velkolepou a jedinečnou podívanou.“*²⁷

Kurt Gottschalk²⁸

Dny nové opery v roce 2016 započaly přelomovým dílem *Aventures and Nouvelles Aventures* Györgyho Ligetiho a uzavírá je srovnatelně neobvyklá a nekompromisní opera *Oresteia* Iannise Xenakise, která se inspirovala operou *Prsten Nibelungův* Richarda Wagnera. Mezi tato díla jsou vkládána opět nová díla, a to *At the Waters of Lethe* od Idin Samimi Mofakham. *Táhlý zvlněný pohyb podélného předmětu* Petra Cíglera připomíná známý příběh Adama a Evy v ráji a jejich první hřích spáchaný v souvislosti s hadem. Ředitel festivalu Petr Kotík opět přispěl svou operou do programu NODO 2016, a sice operou *William, William*, která čerpá z libret Pabla Picassa a Williama Shakespeara a která v rámci scénického zpracování využívá i tanec. Rok 2016 opět rozšířil program o jednu operu navíc: šestou operou bylo dílo Richarda Ayrese *No. 42 (V Alpách)*.²⁹

NODO 2018

*„Tak jako dirigent by měl v orchestru dát prostor hráčům k hudební iniciativě a participaci, programová dramaturgie by měla být jakousi mozaikou nápadů a návrhů přicházejících z různých stran, někdy nepředvídatelně a nečekaně.“*³⁰

Petr Kotík

Světová premiéra opery *Přijď království tvé* Aloise Háby zahájila festival NODO 2018, a hrála se hned dva dny po sobě. Alois Hába, představitel mikrotonální hudby, společně s firmou Förster v Jiříkově vyrobil šestinotónové harmonium, které participovalo v orchestru

---

²⁵ NEKVASIL, Jiří. „Druhé bienále“, *NODO 2014*, r. 2014, s. 3.

²⁶ Kolektiv autorů. *NODO 2014*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2014.

²⁷ GOTTSCHALK, Kurt. „Jeden je v pokušení přemýšlet o opeře“, *NODO 2016*, r. 2016, s. 2.

²⁸ Kurt Gottschalk, hudební kritik v časopisech *DJ/New York, Brooklyn Rail, Out New York*.

²⁹ Kolektiv autorů. *NODO 2016*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2016.

³⁰ KOTÍK, Petr. „Tak jako dirigent“, *NODO 2018*, r. 2018, s.2.

jako stěžejní harmonický nástroj. Tato světová premiéra byla provedena u příležitosti 100. výročí vzniku Československé republiky. Byť bylo zřejmé, že tato zahajovací opera se stala i vrcholem festivalu, opery Salvatora Sciarrina *Luci mie traditrici* (česká premiéra), Rudolfa Komorouse *The Mute Canary* (světová premiéra), Daniela Lo *A Woman Such as Myself* (světová premiéra), Juliuse Eastmana *MacLe* (česká premiéra) a Johna Cage *Song Books* (česká premiéra) sklízely obdobný úspěch, jak tomu bylo u Aloise Háby.³¹

NODO 2020

„ Pokoušíme se nalézat díla a umělce, kteří zápolí s otázkami dneška a snaží se ve své práci toto úsilí autenticky zrcadlit. To nás občas přivede k tvorbě, se kterou by se člověk jinak nesetkal.“³²

Petr Kotík

Dalo by se říct, že v sezóně NODO 2020 byly téměř všechny projekty mimořádnou událostí (i ty, které bylo přikázáno zrušit). Vzhledem k celosvětové pandemické situaci (COVID-19) bylo uskutečnění festivalu téměř nemožné. I přes všechna cestovní omezení a úskalí OCNH uskutečnilo ve finále pět oper, které byly inscenovány v Divadle Antonína Dvořáka, Divadle Jiřího Myrona a areálu Dolu Hlubina v Dolní oblasti Vítkovice. Na programu NODO 2020 tedy zazněly tyto opery: Marek Kepřt *Hibiki, Hibiki, vzhmoť!* (světová premiéra), Ana Sokolovič *Svatba* (česká premiéra), Michal Rataj a Katharina Schmitt *Nauka o fázi* (světová premiéra), Miro Tóth *Muž v skafandri* (česká premiéra), Richard Ayres *No. 50 The Garden* (světová premiéra scénické verze).³³

OHLASY V MÉDIÍCH

Ať už se jedná o Ostravské dny (OD) nebo o Dny nové opery (NODO), každá událost je monitorovaná médii, jako je Česká televize, Český rozhlas Ostrava, Události v regionech, apod. Dále pak je každý koncert nebo opera zaznamenávána, a dle potřeb Českého rozhlasu Vltava, jsou k dispozici jejich audionahrávky, které je možné naléznout v archivu Ostravského centra nové hudby. Opět je každé dílo také recenzováno ve známých hudebních časopisech (*HIS Voice, Harmonie, Opera Plus, KlasikaPlus*), komerčních denících (*Ostravan.cz, Novinky.cz, Protišedi.cz*) i mezinárodních portálech (*Full Moon Magazine*).³⁴

ZÁVĚR

Posláním festivalu NODO - Dny nové opery Ostrava je přispět k otázkám rozvoje opery a ukázat možnosti a podoby hudebního divadla ve 21. století. NODO (bienále) se koná od roku 2012 a střídá se s festivalem Ostravské dny (liché roky), který je zaměřený především na hudbu koncertní. NODO pořádá Ostravské centrum nové hudby ve spolupráci s Národním divadlem moravskoslezským. Jedná se o jediný festival svého druhu v České republice.

---

³¹ Kolektiv autorů. *NODO 2018*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2018.

³² KOTÍK, Petr. „Nalézání děl a umělců“, *NODO 2020*, r. 2020, s.5.

³³ Kolektiv autorů. *NODO 2020*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2020.

³⁴ Viz. [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/nodo/ohlasy-v-mediich/>>

„Vždyť každý večer festivalu je vlastně jedinečným originálem přesahující běžnou repertoárovou divadelní praxi, který u nás nemá obdoby.“³⁵

Jiří Nekvasil

BIBLIOGRAFIE

1. NEKVASIL, Jiří. „Hledání tvůrčího prostoru“, *NODO 2012*, r. 2012, s. 5.
2. NEKVASIL, Jiří. „Druhé bienále“, *NODO 2014*, r. 2014, s. 3.
3. KOTÍK, Petr. „Tak jako dirigent“, *NODO 2018*, r. 2018, s.2.
4. KOTÍK, Petr. „Nalézání děl a umělců“, *NODO 2020*, r. 2020, s.5.
5. GOTTSCHALK, Kurt. „Jeden je v pokušení přemýšlet o opeře“, *NODO 2016*, r. 2016, s 2.
6. GOTTSCHALK, Kurt – hudební kritik v časopisech DJ/ New York, Brooklyn Rail, Out New York.
7. Kolektiv autorů. *NODO 2012*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2012.
8. Kolektiv autorů. *NODO 2014*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2014.
9. Kolektiv autorů. *NODO 2016*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2016
10. Kolektiv autorů. *NODO 2018*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2018.
11. Kolektiv autorů. *NODO 2020*. 1. Vyd. Ostrava: Ostravské centrum nové hudby, 2020.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/onas/profil/>>
2. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/nodo/>>
3. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/ostravske-dny/>>
4. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/ostravska-banda/orchestr/>>
5. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/ostrava-new-orchestra/>>
6. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/ostravska-banda/the-world/>>
7. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: < <http://www.newmusicostrava.cz/>>
8. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: < <https://www.ndm.cz/cz/stranka/20-narodni-divadlo-moravskoslezske.html>>
9. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: < <https://www.dolnivitkovice.cz/>>
10. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: < <http://www.newmusicostrava.cz/cz/nodo/ohlasy-v-mediich/>>
11. Viz [online] dostupné dne 20. 09. 2020 na: <<http://www.newmusicostrava.cz/cz/nodo/>>

---

³⁵ NEKVASIL, Jiří. „Druhé bienále“, *NODO 2014*, r. 2014, s. 3.

CONTACT

MgA., Lic. Markéta Schaffartzik, DiS.

Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, katedra Hudební výchovy, Ostrava,
Czech Republic

schaffartzikm@gmail.com